14.02.2018

Mūsu novadnieki – Rakstnieks Emīls Cīrulis

Emīls Cīrulis dzimis 1883.gada 7.decembrī toreizējā Rīgas apriņķa Ikšķiles pagasta Berkaves „Pinkās" vidēja saimnieka ģimenē. Šajā laikā notiek zemes pārmērīšana, kur pagastā, daļai saimnieku, izceļas konflikti ar Rīgas pilsētas valdi, jo Ikšķiles pagasts tad pieder Rīgas pilsētai.

Rezultātā daudziem saimniekiem, tai skaitā arī E.Cīruļa tēvam 1892.gadā ir jāatstāj savas rentes mājas. No tā laika dramaturga tēvs visu mūžu nodarbojas ar zemkopību un dažādiem gadījuma darbiem. Pats Emīls bērnībā gana pie saimniekiem lopus.

No 1894.gada līdz 1897.gadam E.Cīrulis mācās Ikšķiles pagasta Elkšņu skolā, no 1897.gada līdz 1900.gadam – Ikšķiles draudzes skolā, bet no 1900.gada līdz 1902.gadam apmeklē Ķeizarienes Katrīnas II pilsētas skolu Rīgā. Pēc tam ilgāku laiku nodarbojos ar zemkopību un citiem darbiem.

Vislielākais notikums E.Cīruļa mūžā ir tikšanās un draudzība ar dramaturgu Rūdolfu Blaumani. Šī tikšanās notiek 1907. un 1908-tā gadā, īsi pirms R.Blaumaņa nāves. Uz tikšanos Cīrulis aiznes savas lugas un vienīgos trīs dzejoļus. Rūdolfs Blaumanis, būdams dedzīgs jauno talantu atbalstītājs, savu rakstnieka padomu neliedz arī Cīrulim. Viņš kritizē E.Cīruļa poēziju un aicina īpaši pievērsties dramaturģijai. Šo padomu E.Cīrulis ievēro visu mūžu, nerakstot ne stāstus, ne dzejoļus, bet vienīgi lugas. R.Blaumanis arī izdomā vienai no E.Cīruļa lugām trāpīgu nosaukumu – „Zvirbuļu karš"- sižeta pamatā sīks ģimenes konflikts – un dod jaunam rakstniekam vēl daudz citu derīgu padomu.

Uz Vidzemes jūrmalu E.Cīrulis atnāk gadsimta sākumā, dzīvo Zaķu mājās Sējas pagastā pie brāļa. Ap 1913.-to gadu viņš sāk darbu Pēterupes mežniecībā – tas ir pirmais un vienīgais algotais darbs Emīla Cīruļa mūžā, pārējo dzīves daļu viņš pavada tikai un vienīgi rakstot lugas un palīdzot tās sievai uzvest uz skatuves. Tieši mežniecības darbos notiek liktenīgā iepazīšanās ar Olgu Veicmani, un drīz seko kāzas. Cīruļu laulātais pāris stājas Pabažu kultūras dzīves priekšgalā.

Emīla Cīruļa dzīvē rakstniecība ieņēma ievērojamu vietu. Ap 1905.gadu viņš jau raksta satīriskos žurnālos „Rīkstes" un citos ar pseidonīmu Dzelonis. 1907.gadā avīzē „Latvija" un žurnālā „Dzelme" nodrukāti tiek viņa dzejoļi un tēlojumi. 1927.gadā iznāk E.Cīruļa luga „Mīlas cietoksnis", 1928.gadā luga „Veikalnieki", 1929.gadā luga „Trešais", 1930.gadā luga „Zvirbuļu karš", 1934.gadā luga „Izlīdzināšanās". Šīs lugas izrādītas laukos apmēram divsimt reizes, luga „Veikalnieki" izrādīta tiek arī Rīgā.

No tā laika manuskriptā paliek luga „Saulkrastes skolotājas" jeb „Ziedu laiks", kur darbība norit Saulkrastē. Sabiedrībai vārds Saulkraste iepatīkas un vēlāk ap 1933.gadu rodas mūsu peldvietām Neibādei un Pēterupei viens jauns nosaukums – Saulkrasti.

Kad 1936.gadā E.Cīruļa dzīvesbiedres Olgas intereses vairs nav savienojamas ar jaunās skolas vadību, viņi abi dodas prom no Saulkrastiem uz Klintaini, kur pavada laiku līdz 2.Pasaules karam. Šeit Olga Cīrule strādā vietējā skoliņā un atkal par viņas skaisti iekopto dārzu un skolā izveidoto deju kolektīvu slava iet tālu. Taču E.Cīrulis paliek uzticīgs sev – arī šeit viņš nestrādā, bet turpina rakstīt lugas, iet makšķerēt.

Kara laikā dzīve aizrit Skultē, vēlāk Pabažu skolā (tā vairs nav Saulkrastos, bet Sējā, kur abi dzīvo pie Pabažu ezera Emīla Cīruļa brāļa Zaķa mājās).

Emīls Cīrulis līdz 1945.gadam strādā dažādus darbus, bet šajā, 1945.gadā ir tā laika Rīgas apriņķa Pabažu ciema padomes sekretārs, vēlāk turpat bibliotekārs. Bet tas ir īss brīdis, jo ģimenes apstākļu dēļ viņš pārtrauc darbu bibliotēkā un turpina palīdzēt sievai viņas vadītajā skolā, kas jau ilgus gadus tiek darīts.

Padomju laikā tiek uzrakstītas vairākas lugas, kinoscenārijs un citi raksti, arī Saulkrastu hronika. Šīs pēckara periodā tapušās lugas ir mazvērtīgas. E.Cīrulis uzraksta pat scenāriju 4 sēriju vēsturiskai filmai, kuru viņš aiznes dramaturgam Gunāram Priedem. Taču viņš darbu atdod atpakaļ, atbildot, ka tāda tipa scenāriji kinostudijai pašlaik nav vajadzīgi.

E.Cīrulim savā laikā ir pazīšanās ar Annu Brigaderi, Zeltmati, Kārli Skalbi, Leonu Paegli un Vili Lāci. Viņš ir uzrakstījis atmiņas par Kaudzīšu Reini, Emīlu Dārziņu un Kārli Skalbi. Ar Rūdolfu Blaumani viņš ne tikai satiekas, bet arī sarakstās. Diemžēl pie pārcelšanās 1.pasaules kara laikā, vēstules iet zudumā. Taču savas atmiņas par Rūdolfu Blaumani viņš nolasa 1963.gada 2.janvārī – sakarā ar Blaumaņa simto dzimšanas dienu. Tāpat – 1967.gadā, jau 84 gadu vecumā Cīruļu Emīls apmeklē „Brakus", kur labprāt ekskursantiem stāsta savas atmiņas par rakstnieku, par sevi. Blaumaniskā vide, jaunības atmiņas un paša pārdomas stipri ietekmē jau 84 gadus veco vīru, seko slimības uzliesmojums un pēc nepilna gada – nāve. Emīls Cīrulis mirst 1968.gada Viņš tiek apbērēts Pēterupes (Saulkrastu) kapsētā.

E.Cīrulis savā mūžā sarakstījis ap 20 dažādu lugu, vairumu pēckara periodā, taču interesantākie ir tieši pirmspadomju darbi. Viņš ir uzrakstījis vēsturisku aprakstu „Saulkrastu hronika" un aprakstu par māsām Skujiņām „Gāršas bērni". Tieši šie divi darbi ir E.Cīruļa nozīmīgākais devums latviešu literatūrā.

Novadpētniecības speciāliste Dagnija Gurtiņa